

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

LHS ./ riksåklagaren ang. grovt sabotage mot blåljusverksamhet m.m.

(Hovrätten för Övre Norrlands dom den 6 juli 2023 i mål B 544-23).

Riksåklagaren har förelagts att skyndsamt svara skriftligen på överklagandet.

Inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom och avstyrker prövningstillstånd.

Justering av åtal

För det fall prövningstillstånd meddelas justerar jag gärningsbeskrivningen under åtalspunkten 1.1.enligt följande. Brottet bör bedömas som grovt då gärningen framkallat fara för flera människors liv eller hälsa *eller annars varit av särskilt farlig art.*

Bakgrund

LHS har dömts för grovt sabotage mot blåljusverksamhet, försök till grovt våld mot tjänsteman och grov vårdslöshet i trafik. Påföljden har bestämts till fängelse i två år. Han har också förpliktats att utge skadestånd till två målsägande som är poliser.

Enligt åtalet för grovt sabotage mot blåljusverksamhet (åtalspunkten 1.1) har LHS angripit polisverksamhet genom att köra ut med hjullastare mot polisbilen som polismännen Leo Blind och Petter Taavo färdades i. Polisbilen som vid tidpunkten efterföljde en personbil och påkallade fri väg med blåljus och sirener var tvungen att bromsa in och väja undan för att undgå kollision.

Det hände den 7 mars 2023 på Skäret, Luleå kommun.

Gärningen var sådan att den kunde förväntas allvarligt hindra brottsbekämpande verksamhet samt fick till följd att efterföljandet av personbilen var tvungen att avbrytas samt att polisbilen körde ned i diket.

Brottet bör bedömas som grovt eftersom agerandet enligt ovan framkallat fara för flera människors liv eller hälsa.

LHS begick gärningen med uppsåt.

Överklagandet till Högsta domstolen

LHS yrkar att gärningen under åtalpunkten 1.1 ska bedömas vara av normalgraden och att straffet under alla förhållanden ska sättas ned. Han yrkar också att målsägandenas skadeståndstalan ska ogillas, i andra hand sättas ned till skäligt belopp.

Han menar att det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar rubriceringsfrågan och då närmare bestämt hur kvalifikationsgrunden ”framkallat fara för flera människoliv” ska tolkas. Han gör gällande att rubriceringen i underrättspraxis inte är konsekvent och pekar därvid på ett par avgöranden där, trots att det uppkommit fara för blåljuspersonalens liv, brotten bedömts vara av normalgraden.

Grunderna för min inställning

Enligt 13 kap. 5 c § brottsbalken ska den som angriper eller på annat sätt stör polisverksamhet, räddningstjänst eller ambulanssjukvård genom att (1) använda våld eller hot om våld mot verksamhetens personal eller mot personer som bistår verksamheten, (2) tillgripa eller skada fordon eller annat hjälpmedel som används eller ska användas i verksamheten, eller (3) vidta annan otillbörlig åtgärd dömas, om gärningen är ägnad att allvarligt försvåra eller hindra utryckningsverksamhet eller brottsbekämpande verksamhet, för *sabotage mot blåljusverksamhet* till fängelse i högst fyra år.

Bestämmelsen om sabotage mot blåljusverksamhet infördes i brottsbalken den 1 januari 2020 (SFS 2019:1162). Syftet med bestämmelsen är att skydda de centrala blåljusverksamheterna – polisverksamhet, räddningstjänst och ambulanssjukvård – från våld och sabotage. Bestämmelsen innebär att det är förbjudet att angripa eller på annat sätt störa blåljuspersonalens arbete. Även om vissa av de nu straffbelagda gärningarna redan tidigare var kriminaliserade ansågs det straffrättsliga skyddet behöva stärkas, bl.a. eftersom det saknades en heltäckande straffrättslig reglering som direkt syftade till att skydda nämnda samhällsnyttiga funktioner samt då angrepp på och hindrande av blåljusverksamheterna utvecklats till ett allvarligt samhällsproblem (prop. 2018/19:155 s. 19 f.).

Om brottet är grovt döms enligt 13 kap. 5 c § andra stycket brottsbalken för *grovt sabotage mot blåljusverksamhet*. Vid bedömningen om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har (1) framkallat fara för flera människoliv eller (2) egendom av särskild betydelse eller (3) annars varit av särskilt farlig art.

Gällande kvalifikationsgrunden ”framkallat fara för flera människoliv” ges i förarbeten som exempel att det framkallats fara för att människor avlider genom att ambulanssjukvård har hindrats från att komma till en olycksplats i tid (a. prop. s. 43).

Med ”egendom av särskild betydelse” avses att den hotade egendomen är av särskilt stor omfattning eller ekonomiskt av större värde eller att den i kulturellt eller annat hänseende är särskilt betydelsefull (a. prop. s. 27).

Kvalifikationsgrunden att gärningen ”annars har varit av särskilt farlig art” ger utrymme att beakta försvårande omständigheter som är hänförliga till det sammanhang i vilket gärningen företagits. Kvalifikationsgrunden kan t.ex. användas för att fånga upp flera kvalificerande omständigheter som förekommer inom ramen för organiserad brottslighet. Det handlar bl.a. om faktorer som innebär att gärningen ytterst kan bli systemhotande, att gärningen kan påverka samhällets funktionssätt eller att gärningen på grund av gärningsmännens organisationsgrad utövas på ett skickligare sätt och med större resurser än annars. Gärningen kan också vara av särskilt farlig art när det handlar om särskilt förslagna tillvägagångssätt. Kvalifikationsgrunden har därutöver ett värde genom att den påminner om den helhetsbedömning som ska göras vid bedömningen av vilken grad en gärning ska placeras i (se a prop. s. 27 med hänvisning till prop. 2015/16:113 s. 66–67).

Högsta domstolen har i avgörandet ”Påskuploppet i Örebro” uttalat sig vägledande i fråga om rubricering av sabotage mot blåljusverksamhet och därvid angett följande (dom den 14 mars 2023 i mål B 6185-22).

14. Vid bedömningen av om en gärning är att betrakta som ett brott av normalgraden eller som ett grovt brott ska det särskilt beaktas om gärningen har framkallat fara för flera människoliv eller egendom av särskild betydelse eller annars varit av särskilt farlig art (5 c § andra stycket).

15. Som exempel på när gärningen har framkallat fara för flera människoliv anges i förarbetena att ambulanssjukvård har hindrats från att komma fram till en olycksplats i tid med fara för att människor avlider. Med egendom av särskild betydelse avses egendom av särskilt stor omfattning eller av stort ekonomiskt värde eller egendom som av annan anledning är särskilt betydelsefull, t.ex. med hänsyn till försvaret eller folkförsörjningen. Ett exempel på när ett sabotage mot blåljusverksamhet kan vara av särskilt farlig art är när en eller flera gärningsmän samtidigt angriper flera blåljusverksamheter eller stora delar av en verksamhet. (Se a. prop. s. 27 och 43.)

16. Uppräkningen av de omständigheter som kan medföra att brottet bedöms som grovt är inte uttömmande. Bedömningen ska göras utifrån alla omständigheter vid brottet. Därvid kan även bl.a. karaktären på den konkreta uppgift som hindras eller försvåras genom angreppet få betydelse.

17. Bedömningen av om ett sabotage mot blåljusverksamhet ska rubriceras som grovt, liksom bedömningen av straffvärdet, bör göras med hänsyn till de allmänna skyddsintressen som bär upp den kriminaliseringen. Angreppets påverkan – eller risken för påverkan – på sådana intressen är alltså i fokus vid bedömningen av gärningens allvar. Huruvida ett angrepp mot en blåljusverksamhet även innefattar brott mot enskilda företrädare för blåljusverksamheten, är däremot inte av samma omedelbara betydelse vid den bedömningen. Det förklaras av att det som utgångspunkt ska dömas för både brottet mot person och för sabotage mot blåljusverksamhet (se vidare p. 25). Det är alltså i första hand på det sättet som sådana inslag ska beaktas.

18. Omständigheterna i det enskilda fallet kan emellertid vara sådana att det i praktiken inte går att upprätthålla någon tydlig distinktion mellan olika delar av händelseförloppet eller mellan vilka intressen som angrips. Det måste då finnas ett utrymme för att vid bedömningen av sabotagebrottets allvar beakta även i vilken utsträckning företrädare för blåljusverksamheten har kommit till skada eller riskerat att komma till skada i samband med angreppet.

Min bedömning

Domstolarna har funnit att åklagarens gärningspåstående under åtalspunkten 1.1 är styrkt.

Tingsrätten, i vars bedömning hovrätten instämt i, har i fråga om brottets rubricering uttalat bl.a. följande.

När det gäller rubriceringen av gärningen konstaterar tingsrätten att det är fråga om en planerad och övervägd gärning, närmast i form av ett bakhåll, där LHS överraskande kör ut med en större nästan 12 ton tung hjullastare framför en polisbil som kommer körande i ca 85 km/h på en smal snöbelagd väg. Det framstår som närmast självklart, vilket LHS också måste ha insett, att polisbilen inte skulle hinna stanna på den korta sträcka det var fråga om och att en olycka således skulle inträffa. Som tingsrätten anført ovan är det också visat att polisbilen hade krockat med traktorn om inte Leo Blind hade väjt av vägen. Att det gick så bra som det gick torde bero på den snabba reaktion samt körskicklighet som Leo Blind uppvisade vid tillfället. Såvitt framkommit genom förhöret med honom är han körinstruktör och har under utbildningen till sådan bl a övat på sådana undanmanövrar som det nu blev fråga om, dvs att köra av vägen för att undvika en kollision. Han har också såvitt framkommit reagerat väldigt snabbt och bromsat i ett skede där en mindre erfaren förare av polisbilen sannolikt inte hade börjat bromsa. Polisbilen, som färdades i en hastighet av nästan 24 meter per sekund, hade då kunnat komma att köra in i traktorn i en betydligt högre hastighet än de ca 40 km/h som Leo Blind uppfattade att han hunnit bromsa ner till innan han svängde av vägen. Polisbilen hade också kunnat komma att välta eller åka av vägen okontrollerat och krocka med något av de träd som fanns på platsen. Enligt tingsrättens mening har LHSs agerande att köra ut traktorn framför polisbilen på det sätt som nu skedde i detta ögonblick framkallat en fara för polismännens liv. I det skede när LHS kör ut med traktorn måste han enligt tingsrättens mening också varit medveten om denna risk. Han ska således dömas för grovt sabotage mot blåljusverksamhet i enlighet med åtalet.

Lika med domstolarna är det min uppfattning att brottet ska bedömas som grovt, dock med även den kvalifikationsgrunden att brottsligheten varit av särskilt farlig art. För det fall prövningstillstånd meddelas har jag därför för avsikt att justera åtalet på ovan angivet sätt.

När det gäller straffvärdet av gärningarna vill jag anföra följande.

Minimistraflet för grovt sabotage mot blåljusverksamhet är fängelse i två år, vilket är den påföljd tingsrätten bestämt och som åklagaren godtagit. Även om brottet skulle rubriceras som sabotage mot blåljusverksamhet av normalgraden är straffvärdet mycket högt. Till detta kommer att LHS även ska dömas för försök till grovt våld mot tjänsteman med i sig ett mycket högt straffvärde, samt för grov vårdslöshet i trafik. Det är min uppfattning att straffet för gärningarna inte bör sättas lägre än fängelse i två år oavsett rubricering av brottet sabotage mot blåljusverksamhet.

I fråga om skadestånd till de två polismännen instämmer jag i domstolarnas bedömningar.

Hovrättens domslut ska därför stå fast.

Prövningstillstånd m.m.

Av 54 kap. 10 § rättegångsbalken följer att prövningstillstånd får meddelas endast om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens) eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvilla förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag (extraordinär dispens).

För prejudikatdispens krävs att ett avgörande av Högsta domstolen får generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få till stånd en prövning i Högsta domstolen kan alltså inte föranleda prövningstillstånd på denna grund (Fitger, Rättegångsbalken, s. 54:26).

Förvaret har bl.a. anfört att det inte är styrkt att gärningen varit planerad i förväg, vilket domstolarna funnit. Jag vill inledningsvis framhålla att jag inte kan se att det är av intresse ur prejudikatsynpunkt att Högsta domstolen prövar vad som är bevisat i målet.

Åklagarmyndighetens Utvecklingscentrum har i yttrande hit uttalat bl.a. följande angående frågan om behovet av prejudikat.

Högsta domstolen har nyligen (i mål B 6185-22 som rörde de s.k. påskupploppen) gjort vissa vägledande uttalanden om hur gränsdragningen mellan sabotage mot blåljusverksamhet och grovt sabotage mot blåljusverksamhet ska göras. Det har inte,

utöver den nu aktuella domen, såvitt känt prövats några andra mål i hovrätt där denna gränsdragning har varit aktuell (med undantag för andra domar i de s.k. påskupploppen). Det går därför inte att säga att underrättspraxis är otydlig eller att det rent generellt finns behov av ytterligare vägledning. I överklagandet har det åberopats två underrättsavgöranden som ska visa att praxis är otydlig. Det kan dock noteras att åtal inte har väckts för *grovt* sabotage mot blåljusverksamhet i något av de målen, varför domstolarna inte haft anledning att pröva gränsdragningen.

Det finns i och för sig ett visst prejudikatsvärde avseende om det kvalificerande rekvisitet *fara för flera människors liv* är tillämbart när gärningen i huvudsak riktar sig mot viss blåljuspersonal och det är aktuellt att döma för brott mot person i konkurrens med brottet sabotage mot blåljusverksamhet.

De kvalificerande rekvisiten i bestämmelsen är hämtade från andra brott i 13 kapitlet brottsbalken som mordbrand och sabotage (prop. 2018/19:155 s 27). I praxis har det dömts för grov mordbrand och mord i konkurrens, men mordbrand som innebär att en människa avlider är ofta till sin natur sådan att det finns risk för att även andra människor dör eftersom det finns en inneboende risk att bränder i bostäder sprider sig till andra bostäder.

Det enda exempel som ges i förarbetena på hur rekvisitet ska tillämpas är att det framkallats fara för att människor avlider genom att ambulanssjukvård har hindrats från att komma till en olycksplats i tid. Det går att argumentera för att lagstiftarens intention inte har varit att den blåljuspersonal som utsätts för brott ska ingå i den krets som avses med bestämmelsen, men det går också att argumentera åt andra hållet.

Det finns dock inget i nuläget som tyder på att tolkningen av rekvisitet görs på olika sätt i olika domstolar, varför prejudikatsintresset inte bedöms vara så starkt att prövningstillstånd bör meddelas i nuläget.

I aktuellt fall framstår vidare det samlade straffvärdet som rimligt oaktat om sabotage mot blåljusverksamhet bedöms vara grovt eller av normalgraden, då straffvärdet för aktuellt försök till grovt våld mot tjänsteman framstår som betydande.

Sammantaget bedöms det i nuläget inte finnas tillräckliga skäl ur prejudikatsintresse att tillstyrka att Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd. Skulle underrättspraxis i framtiden bli otydlig kan det finnas skäl att då meddela prövningstillstånd i liknande mål.

Jag instämmer i Utvecklingscentrums uppfattning och avstyrker prövningstillstånd.

Bevisuppgift m.m.

Jag ber att få återkomma med bevisuppgift och med mina synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall prövningstillstånd meddelas.

Katarina Johansson Welin

My Hedström

Kopia till

Utvecklingscentrum

Rättschefen

Åklagarkammaren i Luleå (AM-33968-23)

Kammaråklagaren Åsa Valter

Kammaråklagaren Jonas Fjellström